



## Jaarverslag 2022

### Vereniging van Onderzoeksjournalisten | VVOJ

Inhoudsopgave

Inleiding

#### 1. De vereniging

- 1.1. Algemene Vergadering
- 1.2. Commissies
- 1.3. Bestuur
- 1.4. Verenigingsbureau
- 1.5. Werkgroepen en vrijwilligers

#### 2. Kernactiviteiten

- 2.1. VVOJ Conferentie Onderzoeksjournalistiek
- 2.2. De Loep
- 2.3. Trainingsdag Lokale en Regionale Onderzoeksjournalistiek
- 2.4. VVOJ Jongeren
- 2.5. Wob/Woo

#### 3. Nieuwe activiteiten

- 3.1. De Staat van de Onderzoeksjournalistiek
- 3.2. De Bijzonder Hoogleraar Onderzoeksjournalistiek
- 3.3. Het Handboek voor Onderzoeksjournalisten

#### 4. Scholing en training

- 4.1. Zoek Het Uit
- 4.2. Masterclasses en workshops

## 5. Financiën

### 5.1 Fondsenwerving

#### Bijlagen

- Verslag Kascommissie VVOJ

## Inleiding

Op onze conferentie voor onderzoeksjournalistiek waren we afgelopen november met meer dan 350 collega's, een record in het twintigjarig bestaan van de VVOJ. Het gaat goed met de onderzoeksjournalistiek en dat heeft zijn weerslag op de VVOJ. Het ledental stijgt, onze workshops en masterclasses in Vlaanderen en Nederland worden goed bezocht en in verschillende commissies ondernemen leden een groeiend aantal activiteiten. Of het nu regionale trainingen betreft, bijeenkomsten voor starters in de onderzoeksjournalistiek of de lobby voor een opener overheid, het zijn actieve leden die als vrijwilliger de kar trekken.

Naast de lopende activiteiten planden we voor 2022 ook drie grote extra projecten: een handboek voor onderzoeksjournalistiek, een onderzoek naar de stand van de onderzoeksjournalistiek en een bijzonder hoogleraar onderzoeksjournalistiek met daaraan gekoppeld promotieplekken voor onderzoeksjournalisten. Het handboek werd in november op de conferentie gepresenteerd en wordt nu ook op verschillende opleidingen gebruikt, van het onderzoek zijn de eerste resultaten inmiddels gepresenteerd - het definitieve rapport volgt voorjaar '23 - en de hoogleraar hopen we in de loop van dit jaar te kunnen benoemen.

We hebben de organisatie nu zo goed op poten dat we meer aankunnen dan onze 'normale' activiteiten als de conferentie en de Loep-uitreiking. Els Onink en Rick van Dijk - onze staf - zorgen voor een stabiliteit die vernieuwing mogelijk maakt. Vernieuwingen waarvoor we steeds opnieuw financiering moeten zien te vinden, een beperking die ook goed uitpakt. Elke keer moeten we daardoor zorgen voor een stevige onderbouwing van de plannen.

Het gaat goed met de onderzoeksjournalistiek in Nederland en Vlaanderen - maar het kan nog veel beter. Er zijn bijvoorbeeld in beide landen nog veel 'witte vlekken', blijkt uit het onderzoek van Alexander Pleijter en Michael Opgenhaffen - regio's waar helemaal niets aan onderzoeksjournalistiek wordt gedaan. En ook de diversiteit van de beroepsgroep kan nog sterk verbeteren, Het zijn onderwerpen waarmee we de komende jaren aan de slag gaan. Met z'n allen - want we zijn niet voor niets een zelforganisatie van onderzoeksjournalisten.

Evert de Vos

voorzitter VVOJ

## 1. De vereniging

De VVOJ heeft in het verslagjaar 81 nieuwe leden mogen verwelkomen en 49 leden uitgeschreven, het totale ledenaantal komt daarmee op 668 op 31 december 2022. De samenstelling van ons ledenbestand is intussen amper veranderd. We hebben een gelijkmatige leeftijdsopbouw: 30 procent van de leden is onder de 35, 30 procent zit tussen de 35 en 50 jaar en 34 procent tussen de 50 en 65 jaar. Het overige deel is ouder dan 65 of heeft geen geboortedatum doorgegeven bij aanmelding. Van onze leden komt 12 procent uit Vlaanderen en 88 procent uit Nederland. Van onze leden is 9 procent student.

### 1.1. Algemene Vergadering

Het VVOJ-bestuur legt op twee momenten in het jaar verantwoording af aan de leden. Dat gebeurt tijdens twee Algemene Ledenvergaderingen (ALV), waarvan de eerste voor de zomervakantie wordt gehouden. Daarin komen het jaarverslag en de jaarrekening aan de orde, die beide ter goedkeuring worden voorgelegd, met daarbij eventueel de bijgestelde begroting voor het lopende jaar. Op de ALV in november, die doorgaans tijdens of rond de VVOJ Conferentie plaatsvindt, worden de conceptbegroting en de beleidsplannen voor de komende jaren besproken.

#### **Voorjaars-ALV**

In 2022 werd op maandag 23 mei een online ledenvergadering gehouden, die samenviel met de uitreiking van de Tegels in Den Haag. Namens de Kiescommissie, die erop toeziet dat verkiezing van nieuwe bestuursleden volgens de reglementen verloopt, meldde Miro Lucassen dat vier nieuwe bestuursleden zijn gekozen:

- Coco Gubbels, journalistiek projectmanager bij o.m. *De Correspondent*;
- Debora Votquenne, journalist bij *Pano* en *Terzake*;
- Mira Sys, onderzoeksjournalist bij *Follow The Money*;
- Willemijn Sneep, onderzoeksjournalist en adjunct-hoofdredacteur bij *Vers Beton*.

De ALV heette de nieuwe bestuursleden van harte welkom en bevestigde hun benoeming.

Het jaar 2021 is door de VVOJ afgesloten met een licht positief saldo, mede dankzij de succesvolle VVOJ Conferentie en de toestroom van nieuwe leden. Een zorg is wel het wegvallen van de structurele subsidie door Stichting Democratie en Media (SDM), waarvoor een oplossing zal moeten worden gevonden. De Kascommissie was voor deze vergadering niet in staat gesteld de jaarrekening over 2021 goed te beoordelen en zal daar dus in de najaars-ALV op moeten terugkomen.

Het Visiedocument, dat het bestuur eerder heeft opgesteld, zal worden uitgewerkt tot een meerjarenplan en -begroting. Op suggestie van Miro Lucassen zal nog een passage over de Wob/Woo worden toegevoegd aan het Visiedocument. Met die toevoeging als voorwaarde, keurde

de vergadering het Visiedocument goed.

Verdere initiatieven die het bestuur kon aankondigen en die konden rekenen op instemming van de vergadering:

- Er komt een *VVOJ Handboek voor Onderzoeksjournalisten*, onder redactie van Luuk Sengers. Een ferm handboek, waarvan we natuurlijk hopen dat het verplichte kost zal worden op alle journalistieke opleidingen.
- We hebben het plan een Master Onderzoeksjournalistiek op te zetten bij de Vrije Universiteit in Amsterdam, waarbij studenten hun laatste half jaar wijden aan onderzoeksjournalistiek. Aan deze opleiding willen we ook een bijzonder hoogleraar Onderzoeksjournalistiek verbinden. De komende tijd zal het bestuur zich inzetten om daar fondsen voor te verwerven.
- Het scholingstraject 'Zoek het Uit', dat de VVOJ aanbiedt in samenwerking met de NVJ, gaat een nieuwe jaargang in.
- In 2002 heeft de VVOJ bij haar oprichting een onderzoek laten uitvoeren naar 'De Stand van de Onderzoeksjournalistiek'. Ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van de vereniging wordt dit onderzoek opnieuw uitgevoerd, dit keer door Alexander Pleijter van de Universiteit Leiden en Michaël Opgenhaffen van de Universiteit Leiden en de KU Leuven. De resultaten van het onderzoek zullen tijdens de VVOJ Conferentie 2022 worden gepresenteerd.
- Het bestuur heeft, met dank aan een financiële bijdrage van SDM, een nieuwe communicatiestrategie vastgesteld. Die is niet alleen gericht op het werven van nieuwe leden, maar zal ook meer aandacht besteden aan online zichtbaarheid, bijvoorbeeld via Twitter en het plaatsen van meer berichten op de VVOJ-website.

### **Najaars-ALV**

De ALV in het najaar werd dit jaar opnieuw niet tijdens de VVOJ Conferentie gehouden, maar tijdens een afzonderlijke online sessie op maandag 12 december. Daarin werd onder meer besloten een artikel op te nemen in het huishoudelijk reglement van de vereniging ten aanzien van die gevallen waarin bestuursleden als freelancer betaald werk doen voor een relatie van de VVOJ, maar dat niet namens de VVOJ doen. Relevante gevallen zullen voortaan op de ALV worden gemeld. Voorzitter Evert de Vos voegde de daad bij het woord door te melden dat bestuurslid Coco Gubbels een betaalde freelanceopdracht uitvoert voor het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek. Het nieuwe artikel zal worden opgesteld in overleg met VVOJ-ombudsman Margo Smit.

De VVOJ Conferentie in Leiden was een groot succes, met onder de deelnemers veel nieuwe en jonge gezichten. Voor het eerst was de toeloop zo groot dat de kaartverkoop moest worden stilgelegd.

Bij het bespreken van de jaarrekening over 2021 kwam ter sprake dat het verhogen van de kaartprijs voor de conferentie een mogelijke manier is om de inkomsten voor de vereniging te vergroten. Die kaartprijs wordt door veel journalisten nu echter al als tamelijk duur ervaren. Een andere optie is

het verhogen van de verenigingscontributie, hetgeen de Kascommissie het bestuur beslist in overweging wilde geven. Met de mededeling dat de VVOJ de jaarrekening in de toekomst alleen door de Kascommissie zal laten goedkeuren en niet meer door een externe accountant, adviseerde de Kascommissie aan de vereniging de jaarstukken goed te keuren en het bestuur decharge te verlenen voor het gevoerde beleid.

In de begroting voor 2023 wordt de coördinator opnieuw voor twee dagen per week aangesteld. De extra dag die was ingesteld om te worden besteed aan het binnenhalen van meer structurele financiering, heeft nog niet tot het gewenste resultaat geleid. Extra uren worden voortaan alleen gemaakt als daar financiering voor wordt gevonden.

In de conservatieve begroting voor 2023 wordt rekening gehouden met een verlies van 20.000 euro, dat zal moeten worden aangevuld vanuit het eigen vermogen van de vereniging. De reden dat er geen sluitende begroting wordt overlegd, is dat het bestuur ervoor kiest om flink te investeren.

Het jaarplan en de begroting voor 2023 werden door de ALV goedgekeurd.

## 1.2. Commissies

### **Kascommissie**

De Kascommissie onderzoekt de jaarrekening van het bestuur en brengt aan de Algemene Vergadering schriftelijk verslag uit van haar bevindingen. In 2022 nam Miro Lucassen afscheid van de Kascommissie, waarvan hij op verzoek van het VVOJ-bestuur net iets langer lid was geweest dan hij aanvankelijk van plan was. Na de laatste Algemene Vergadering van 2022 is Miro daarvoor vanzelfsprekend hartelijk bedankt. Mede dankzij zijn inspanningen zijn twee nieuwe leden tot de Kascommissie toegetreden:

- Diederik Baazil, journalist bij *De Groene Amsterdammer* en Bloomberg, en
- Petra Wijnsema, onderzoeksjournalist bij, onder meer, *Follow The Money* en Omroep Drenthe.

### **De Prijscommissie**

De Prijscommissie stelt reglementen op voor de prijzen die de VVOJ uitreikt, bewaakt de uitvoering daarvan en benoemt de leden van de jury voor deze prijzen. In 2022 namen drie leden na vijf jaar afscheid van de Loep-jury: Kees van den Bosch, Ides Debruyne en Hugo van der Parre. Voor hen zijn in de plaats gekomen: Hansje van de Beek, Jeroen Trommelen en Ruben Brugnera. Ayfer Erkul is de nieuwe voorzitter van de jury. De Prijscommissie bestond in 2022 uit drie leden: Henk Bas, Trees Verleyen en Alexander Pleijter.

### **De Kiescommissie**

De Kiescommissie draagt zorg voor een goed verloop van de verkiezing van nieuwe bestuursleden. In overleg met het VVOJ-bureau en -bestuur is in 2021 een digitale stemprocedure

overeengekomen, waardoor het laagdrempeliger is geworden voor leden om hun stem uit te brengen. In 2022 werd dit in praktijk gebracht met als resultaat vier nieuwe bestuursleden (zie hieronder). De Kiescommissie bestond in 2022 uit drie leden: Monique van de Griendt, Miro Lucassen en Yvonne van de Meent.

### 1.3. Bestuur

Omdat direct na de VVOJ Conferentie één bestuurslid en per 31 december 2022 twee bestuursleden zouden terugtreden, zijn in 2022 vier nieuwe VVOJ-leden gekozen in het bestuur.

De vereniging nam in 2022 afscheid van:

- Paul Schram. Hij maakte sinds 2015 deel uit van het VVOJ-bestuur, waar hij zich met name heeft ingezet voor de scholing;
- Klaas den Tek. Hij trad in 2019 toe tot het bestuur en was daarin de man voor alle Wob/Woo-zaken en medeorganisator van de VVOJ Conferentie;
- Coen van de Ven. Eveneens sinds 2019 in het bestuur, waarvoor hij zich stortte op het organiseren van vier succesvolle conferenties.

De vereniging is hen zeer erkentelijk voor hun inzet en hoopt ze nog vaak te treffen tijdens diverse verenigingsactiviteiten.

Na verkiezingen traden de volgende leden toe tot het bestuur:

- Coco Gubbels, journalistiek projectmanager bij o.m. *De Correspondent*;
- Debora Votquenne, journalist bij *Pano* en *Terzake*;
- Mira Sys, onderzoeksjournalist bij *Follow The Money*;
- Willemijn Sneep, onderzoeksjournalist en adjunct-hoofdredacteur bij *Vers Beton*.

Voor de zittende bestuursleden geldt het volgende **Rooster van aftreden**:

	Aangetreden	Einde 1e termijn	Aftreden of verlengd/verlengen
Evert de Vos	2015	2019	voorjaar 2022 verlengd tot 2025
Vincent Weggemans	2015	2019	voorjaar 2022 verlengd tot 2025
Karel Degraeve	2017	2020	voorjaar 2022 verlengd tot 2025
Jef Poortmans	2019	2023	voorjaar 2023 te verlengen
Coco Gubbels	2022	voorjaar 2025	voorjaar 2025 te verlengen
Willemijn Sneep	2022	voorjaar 2025	voorjaar 2025 te verlengen
Mira Sys	2022	voorjaar 2025	voorjaar 2025 te verlengen
Débora Votquenne	2022	voorjaar 2025	voorjaar 2025 te verlengen

Het bestuur telt op het moment van schrijven (mei2023) acht leden. Voorjaar 2023 zullen opnieuw bestuursverkiezingen worden gehouden.

Het VVOJ-bestuur heeft in 2022 twaalf keer vergaderd, op 17 januari, 28 februari, 11 maart, 21 maart, 25 april, 16 mei, 20 juni, 14 juli, 9 september, 18 oktober, 21 november en 19 december.

De vergaderingen vonden voornamelijk online plaats. Eén bestuursvergadering, die van dinsdag 18 oktober, werd in Breda gehouden. De bestuursvergadering van 11 maart vond plaats in Amsterdam en stond geheel in het teken van de visie voor de komende jaren.

#### 1.4. Verenigingsbureau

De VVOJ prijst zichzelf al enige jaren zeer gelukkig met een goed functionerend bureau, dat in coördinator Rick van Dijk en bureamedewerker Els Onink een uitstekend ingespeeld team heeft. Zij verrichten op plezierige en ontspannen wijze veel werk voor de vereniging, nemen het bestuur daarbij veel praktische zaken uit handen en bewaken de voortgang van de organisatie van elke VVOJ-activiteit. In 2022 is besloten Rick van Dijk, die eerst op uurbasis voor de vereniging actief was, een dienstverband aan te bieden, een aanbod dat hij heeft geaccepteerd. Ook Els heeft aangegeven graag door te gaan bij de VVOJ.

De huur van het verenigingskantoor op de De Lairesestraat in Amsterdam is in nauw overleg met het bureau opgezegd per 1 april 2022. De VVOJ hanteert vanaf die datum het adres van Het Branche Bureau in Naarden (Gooimeer 4-15, 1411 DC Naarden) als postadres, Rick en Els werken beiden vanuit huis. Voor zover bestuursvergaderingen niet online plaatsvinden, zal per keer een geschikte vergaderlocatie worden gezocht. Een permanente plek voor het fysieke VVOJ-archief, dat enkele dozen omvat, wordt nog gezocht. Het archief is tijdelijk opgeslagen in een opslagbox.

#### 1.5. Werkgroepen en vrijwilligers

Zonder de inzet – en de inhoudelijke inbreng – van de vele enthousiaste leden die zich in hun vrije tijd als vrijwilliger inzetten voor de vereniging, zou de VVOJ niet kunnen bestaan. Alleen dankzij hen slagen we er ieder jaar weer in allerlei activiteiten te organiseren, waarbij leden en andere geïnteresseerden hun journalistieke kennis kunnen verwerven, opvizzelen of in praktijk brengen – of anders gewoon gezellig kunnen netwerken.

#### **De Woo-werkgroep**

De Woo-werkgroep stelt zich namens de vereniging ten doel de ontwikkelingen rondom de Nederlandse Wet open overheid (sinds mei 2022, voorheen de Wet openbaarheid bestuur) te volgen, van commentaar te voorzien en waar mogelijk te beïnvloeden, ten behoeve van de VVOJ-leden in het bijzonder en de journalistiek in het algemeen. De werkgroep, die tracht het journalistieke



gebruik van de Woo te stimuleren, bestaat op dit moment uit elf leden en vergadert zo'n vijf keer per jaar.

De werkgroep is ook verantwoordelijk geweest voor de totstandkoming van de Woo-generator ([www.wob-generator.nl](http://www.wob-generator.nl)), een met open source software vervaardigd digitaal hulpmiddel om Woo-verzoeken op te stellen. In 2021 is het plan ontstaan om het beheer van de Woo-generator, en de daaraan gekoppelde Woo-Knop, buiten de VVOJ te beleggen in een aparte stichting. Deze plannen krijgen vermoedelijk hun beslag in het voorjaar van 2023.

### **Werkgroep Lokale en Regionale onderzoeksjournalistiek: de LROJ**

Tien jaar lang heeft de LROJ-werkgroep elk voorjaar een speciale trainingsdag voor lokale en regionale onderzoeksjournalisten georganiseerd. Die opzet is in 2020 verlaten voor een plan om een aantal keer per jaar in de regio een bijeenkomst te organiseren, waar ook ruimte is voor workshops, lezingen en netwerken. Voor de organisatie daarvan zal een kleine kern van de LROJ-werkgroep per keer aansluiting zoeken bij een regionale of lokale omroep of krant. Door corona hebben deze bijeenkomsten, net als in 2021, ook in 2022 nog niet fysiek kunnen plaatsvinden. Begin 2023 verwacht de werkgroep een eerste LROJ-bijeenkomst in een regio te kunnen organiseren. De Werkgroep LROJ bestaat uit zes vrijwilligers, inclusief bestuursleden Mira Sys en Vincent Weggemans.

### **Werkgroep VVOJ Start**

VVOJ Start probeert jonge en/of beginnende journalisten handvatten mee te geven om te beginnen aan onderzoek. Dat doen we door kennis en vaardigheden over te dragen en door ons netwerk ter beschikking te stellen.

Om deze doelstellingen te realiseren, organiseert de werkgroep workshops en bijeenkomsten. Ook op de jaarlijkse VVOJ-conferentie worden rondom dit thema een aantal sessies georganiseerd, zodat de behoeftes van beginnende onderzoeksjournalisten ook daar aan bod komen. Het afgelopen jaar heeft de werkgroep een aantal cafés georganiseerd, waarbij jonge onderzoeksjournalisten samenkwamen en hun ervaringen met elkaar konden delen. Meestal was daarvoor ook een spreker uitgenodigd om een specifieke vaardigheid onder de aandacht te brengen. De cafés werden steeds drukbezocht.

## **2. Kernactiviteiten**

### **2.1. VVOJ Conferentie Onderzoeksjournalistiek 2022**

Er is iets bijzonders gebeurd. In de twintig jaar die is verstreken sinds een klein clubje pioniers de VVOJ in 2002 oprichtte, is onze ledenvereniging groter dan ooit. In november 2022 vierden wij dat jubileum zoals we sinds de oprichting elk jaar de onderzoeksjournalistiek met elkaar vieren: met een conferentie vol workshops, inspirerende sprekers uit binnen- en buitenland, debatten en feest.

Die mengeling van serieuze inhoud en het glas heffen is precies waar wij goed in zijn. Geen concurrentie, maar samen denken, debatteren en van elkaar leren. Collega's doen een boekje open over hoe ze te werk gaan en helpen elkaar zo verder. Niet eerder telde de conferentie zoveel deelnemers: meer dan driehonderd deelnemers, sprekers en vrijwilligers vonden hun weg naar Leiden. Voor het eerst werden wij gedwongen de kaartverkoop stil te leggen. De VVOJ-Conferentie 2022 had 336 bezoekers.

De vereniging is, kortom, springlevend. En gegroeid, zoals de onderzoeksjournalistiek ook is gegroeid. Omvangrijker, met meer impact en - meer dan aan het begin van deze eeuw - met meer jongeren en vrouwen, al mag de VVOJ op andere punten nog best wat diverser worden.

De conferentie, die we graag zien als een spiegel van ons vak, komt tot stand door leden zelf. De sprekers, de moderatoren, de vele vrijwilligers achter de schermen; het zijn allemaal leden van de vereniging, die zich samen hebben ingezet om deze grootste journalistieke conferentie van Nederland opnieuw tot een succes te maken.

## **Essay**

In 2016 initieerde de VVOJ de uitgave van het VVOJ Essay, een reeks kritische en toekomstgerichte beschouwingen over de onderzoeksjournalistiek. Schrijver van de inmiddels zevende editie van dat essay was Ton van der Ham, onderzoeksjournalist bij het BNNVARA-programma *Zembla*, die in zijn tekst reflecteert op de problematische relatie tussen pers en pr. Hij werd in 2018 gearresteerd terwijl hij verslag wilde doen van een openbare lezing in het UMC Utrecht, het ziekenhuis dat hij naar aanleiding van verhalen over een angstcultuur en verzwegen dodelijke calamiteiten al tijden volgde. Jaren later, tijdens een verblijf als journalist fellow aan het Reuters Institute (Universiteit van Oxford), verdiepte hij zich in die gespannen verhouding tussen pers en pr: waarom is er zoveel wantrouwen en wat is de invloed daarvan op de kwaliteit van ons werk?

Voor zijn analyse nam hij contact op met de woordvoerder met wie hij destijds botste: wat ging er toen mis en welke lessen kunnen we daaruit trekken? In dit essay kijken ze voor het eerst samen terug op de zaak en valt het ze op dat - aan beide zijden - erg veel voor de ander wordt ingevuld. De hele tekst is [hier](#) beschikbaar.

Het boekje werd gepresenteerd en uitgedeeld tijdens de VVOJ Conferentie en kon na afloop worden opgevraagd.

## **2.2. De Loep 2021**

Op vrijdag 24 juni 2022 zijn op de Avond voor de Onderzoeksjournalistiek in Antwerpen de Oeuvreprijs 2022, de ASN Aanmoedigingsprijs 2021 en de Loep 2021 uitgereikt. Met deze prijzen viert de VVOJ jaarlijks de beste onderzoeksjournalistiek in Nederland en Vlaanderen. De winnaars van de Loep kregen naast een Loep-beeldje een geldbedrag van 1500 euro, dat afkomstig is uit de contributies van leden. Het is daarmee met recht een prijs van en voor onderzoeksjournalisten.

In totaal waren er 100 inzendingen, waarvan 36 voor opsporende onderzoeksjournalistiek, 56 voor controlerende onderzoeksjournalistiek en 26 voor signalerende onderzoeksjournalistiek.

De jury was onder de indruk van de kwaliteit van de 100 inzendingen. “Je ziet in Nederland de kwaliteit van het openbaar bestuur achteruit hollen. Ik ben bang dat eenzelfde tendens zich aftekent in Vlaanderen, maar dat geldt niet voor de onderzoeksjournalistiek. We mogen blij zijn dat die nog wel goed functioneert. We leven in de Gouden Eeuw van de onderzoeksjournalistiek. De hoeveelheid en de kwaliteit van de inzendingen uit Nederland en Vlaanderen is indrukwekkend. Ook dit jaar weer”, aldus de voorzitter van de jury, Kees van den Bosch.

### **Oeuvreprijs**

Joep Dohmen werd met een lofrede toegesproken door René Moerland, hoofdredacteur *NRC*, en hij kreeg uit handen van VVOJ-voorzitter Evert de Vos een bijzondere Loep toegekend voor zijn hele oeuvre. Evert benadrukte, net als de jury, het belangrijk te vinden om juist in deze tijd waarin journalistiek onder vuur ligt, steun en grote waardering uit te spreken voor deze grootheid in onderzoeksjournalistiek Nederland.

### **Winnende producties**

De winnaars in de categorie Controlerende onderzoeksjournalistiek zijn Ruben Brugnera en Marieke Brugnera, met [Als het goede doel ontspoort](#) voor *Knack Magazine*. Het onderzoek, dat tot stand kwam in samenwerking met Emmanuel Morimont, David Leloup en Thierry Denoël van *RTBF/Le Vif*, werd door de jury een onthulling van formaat genoemd.

“Poverello, een van de belangrijkste Vlaamse charitatieve instellingen, te vergelijken met het Leger des Heils, blijkt daklozen uit te knijpen en uiterst sober op te vangen, terwijl de organisatie schatrijk is. Met originele onderzoeksmethodes en een goede toepassing van undercoverjournalistiek”, aldus de jury.

De Loep in de categorie Opsporende onderzoeksjournalistiek ging naar Frank Hendrickx en Tom Kreling van *de Volkskrant*, met [De geheime coronadeals van Sywert van Lienden](#). De jury: “Dit mag wel hét nieuws van het afgelopen jaar worden genoemd. Hoe een mediapersoonlijkheid zijn publicitaire macht gebruikt om een deal erdoor te krijgen, waarbij *de Volkskrant* hem al langer in de gaten hield en als eerste onthulde dat Van Lienden, samen met zijn twee kompanen, daar persoonlijk miljoenen aan verdiende. Een traditioneel, sterk staaltje onderzoeksjournalistiek.”

De winnaars in de categorie Signalerende onderzoeksjournalistiek zijn Stijn Bronzwaer, Merijn Rengers en Joris Kooiman, met het boek [De Machine – in de ban van Booking.com](#), van uitgeverij Lebowski. “Een knap staaltje onderzoeksjournalistiek over hoe een start-up uit Twente uitgroeit tot een wereldspeler in handen van Amerikaanse investeerders. *Oral history* op zijn best. Met belangrijke nieuwsfeiten over de inbraak van Amerikaanse inlichtingendiensten in de systemen van

het bedrijf, met het gevolg dat Booking 64 miljoen staatssteun terugbetaalde aan de overheid”, aldus de jury.

De ASN Aanmoedigingsprijs, bedoeld voor talent in leeftijden tot en met 30 jaar, ging naar de journalisten Marieke Rotman, Romy van der Burgh, Esther Chavannes, Gina Lafour en Allart van der Woude van Platform Investico en *De Groene Amsterdammer*, met [Hoe de christelijke antiabortuslobby stilletjes meer voet aan de grond krijgt](#). “Een mooi onderzoek, waaruit blijkt dat er achter de schermen in de antiabortusstrijd op een slimme en onvoorstelbare manier aan subsidies wordt gekomen, een niet ongevaarlijke spijtpil illegaal wordt voorgeschreven en de tactieken internationaal worden afgestemd. Een grondig verhaal, dat mooi is opgeschreven.”

Alle genomineerden kregen van Joëlle Terburg, directeur van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten, een masterclass naar keuze aangeboden.

### **Loepjury**

Een vakjury beoordeelt de inzendingen voor De Loep. De jury staat onder voorzitterschap van Kees van den Bosch, oud-eindredacteur van *Argos*. Verder zitten in de jury: Ides Debruyne, Joga Brouwers, Felix Voogt, Hugo van der Parre, Mirjam Prenger, Gie Goris, Ayfer Erkul en Adrian Estrada. Drie leden namen na vijf jaar afscheid van de jury en werden bedankt voor hun inzet: Kees van den Bosch, Ides Debruyne en Hugo van der Parre.

### **2.3 Trainingsdag Lokale en Regionale Onderzoeksjournalistiek**

De VVOJ organiseerde tien jaar lang elk voorjaar een speciale trainingsdag voor lokale en regionale journalisten die beter en sneller willen uitzoeken wat er in hun verspreidingsgebied leeft. Medewerkers van lokale en regionale dagbladen, omroepen en websites, maar ook niet-geschoolde journalisten of vrijwilligers die in hun werk de diepte opzoeken, konden deelnemen. Deze dag, georganiseerd door de werkgroep LROJ, werd jaarlijks gehouden op de Hogeschool Utrecht. In 2020 is na tien jaar afscheid genomen van de oude opzet en is het plan opgevat een paar keer per jaar verspreid over het land een LROJ-bijeenkomst te houden. Corona gooide echter roet in het eten: de LROJ-activiteiten konden in 2022 niet doorgaan. De eerste LROJ-bijeenkomst ‘in de regio’ zal plaatsvinden in het voorjaar van 2023.

### **2.4 VVOJ Jongeren**

De VVOJ Jongerenwerkgroep werd in 2020 nieuw leven ingeblazen, maar dat ging in coronatijd moeizamer dan gewild. Er lag al snel een ambitieus plan voor een eigen jongerendag met eigen sprekers en drankjes na afloop, maar dit moest worden uitgesteld door de lockdowns.

Nu corona is geweken en de VVOJ in toenemende mate wordt gevonden door jonge leden, getuige ook de toegenomen diversiteit op de conferenties, is de werkgroep extra belangrijk.

Sinds 2022 kon de groep eindelijk echt van start en zetten vijf enthousiaste jonge journalisten – Tim Luimes, Eva Hofman, Johan van Heerde, Karlijn Saris en Olaf Geurts – zich in om een stem te zijn en activiteiten te organiseren voor onderzoeksjournalisten die net in het vak beginnen. Mira Sys is vanuit het bestuur het eerste aanspreekpunt.

De werkgroep heeft bewust niet gekozen voor de naam 'VVOJ Jong', omdat ook andere mensen die nieuw zijn in het vak zich tot de groep moeten durven wenden. Vandaar nu 'VVOJ Start'. VVOJ Start organiseert bijeenkomsten waarbij een spreker wordt uitgenodigd om iets te vertellen over het vak, met achteraf een borrel om elkaar beter te leren kennen. De groep wil in een informele setting ruimte creëren voor jonge journalisten met onderzoeksambities om extra stappen te zetten in de, soms nogal ontoegankelijke, onderzoeksjournalistiek.

VVOJ Start heeft in 2022 al een aantal bijeenkomsten georganiseerd, die erg succesvol waren. In juni organiseerden de jonge journalisten in café De Bastaard in Utrecht een kennismakingsborrel om te peilen op wat voor opkomst ze konden rekenen. Daarna hielden ze twee bijeenkomsten in het souterrain van *De Groene Amsterdammer*. In september kwam farmajournalist Lucien Hordijk vertellen over het 'binnenkomen in gesloten kringen' en in december kwam journalist Jannetje Koelewijn vertellen over interviewen. De drie bijeenkomsten werden goed bezocht, kregen positieve reacties en waren erg gezellig.

In 2023 kan de werkgroep het nog wat grootser aanpakken, met dank aan RTL-datajournalist Daniël Verlaan, die als winnaar van *Wie is de Mol* zijn prijzengeld van het programma aan de VVOJ schonk, en de projectmatige samenwerking met het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten. De werkgroep gaat onder meer op zoek naar een ruimere locatie, waar nog meer jonge journalisten bij elkaar kunnen worden gebracht.

Ook op de VVOJ Conferentie is VVOJ Start een fijne nieuwe stem. De werkgroep zorgde er het afgelopen jaar voor dat ook de beginnende onderzoeksjournalisten waren vertegenwoordigd bij het opstellen van het inhoudelijke programma.

## 2.5 Wob/Woo

Het afgelopen jaar is de Woo-werkgroep in gesprek gegaan met het onafhankelijke Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding (ACOI). De werkgroep verdedigt daarin de belangen van journalisten bij de openbaarmaking van overheidsinformatie, tracht te helpen bij het vormen van plannen om de informatiehuishouding van de overheid te verbeteren en vraagt aandacht voor het minder vaak overschrijden van termijnen bij het leveren van overheidsinformatie. Daarnaast levert de Woo-werkgroep een bijdrage aan de VVOJ Conferentie in de vorm van sessies met Woo-experts. De werkgroep onderhoudt ook de Woo-pagina's van de VVOJ-site met nieuws, achtergronden en tips. De werkgroep onderhoudt daarnaast contact met journalisten die gebruikmaken van de Woo, om nieuwe ontwikkelingen rond de wet vroegtijdig te signaleren en kennis uit te wisselen,

bijvoorbeeld over de weigergronden die instanties benutten en hoe je daartegen bezwaar kunt maken of de omgang met de oprukkende geheimhoudingsverklaringen.

### 3. Nieuwe activiteiten

#### 3.1. De Staat van de Onderzoeksjournalistiek

De VVOJ bestaat in 2022 twintig jaar en dat is een mooie aanleiding om een onderzoek dat twintig jaar geleden is gedaan, te actualiseren. We hebben de Universiteit Leiden gevraagd een dergelijk onderzoek voor ons op te tuigen, een onderzoek naar kansen en uitdagingen voor de onderzoeksjournalistiek. Eerst zijn in Nederland en Vlaanderen interviews afgenomen onder onderzoeksjournalisten en redacties van diverse pluimage om zo de gewenste scope van het onderzoek helder te krijgen. Ook is een inventarisatie gemaakt van het aantal onderzoeksjournalisten in Vlaanderen en Nederland en vervolgens is een survey uitgezet onder de beroepsgroep. Specifieke thema's zijn de lokale en regionale onderzoeksjournalistiek, samenwerkingsverbanden, diversiteit/inclusiviteit en nieuwe onderzoeksmethoden en -technieken. De eerste resultaten van het onderzoek zijn gepresenteerd op de VVOJ Conferentie in november 2022. In april 2023 is het eindrapport opgeleverd. De resultaten geven een goed beeld van de staat van de onderzoeksjournalistiek in Nederland en Vlaanderen anno 2022 en zullen door de VVOJ en door overheid en fondsen worden gebruikt om de komende jaren richting te geven aan activiteiten.

#### 3.2 Bijzonder hoogleraar Onderzoeksjournalistiek

Veel jonge, aanstormende journalisten willen onderzoeksjournalist worden. Tegelijkertijd willen meer ervaren journalisten vaker onderzoekstechnieken toepassen en zoeken naar vernieuwing in het vak. Voor al deze groepen willen we een scholingsaanbod creëren. Met de Vrije Universiteit (VU) in Amsterdam zijn we daarom in overleg gegaan over het creëren van een afstudeerrichting Onderzoeksjournalistiek binnen de Master Journalistiek. Hierbij wordt ook samenwerking gezocht met de VU in Brussel.

Met de VU voerden we verder intensief overleg over het creëren van een bijzondere leerstoel Onderzoeksjournalistiek, enerzijds om het wetenschappelijk karakter van de afstudeerrichting te waarborgen en anderzijds om de (wetenschappelijke) reflectie op ons vak te stimuleren. Dit kan ook door het creëren van zogenaamde 'buitenpromovendi', die in deeltijd op onderzoeksjournalistiek kunnen promoveren. Voor de bijzonder hoogleraar zijn we in overleg getreden met drie fondsen die belangstelling hebben getoond: Stichting Democratie en Media, Adessium Foundation en het Gieskes-Strijbis Fonds. De eerste signalen zijn positief.

#### 3.3 Handboek voor Onderzoeksjournalisten

In 2009 is een (hand)boek over onderzoeksjournalistiek verschenen, waarvan we constateerden dat het hoognodig aan vernieuwing toe was. We zijn daarom in 2022 in gesprek gegaan met een uitgever en verschillende fondsen om een nieuw handboek te laten verschijnen. Dat is gelukt. *Het Handboek voor Onderzoeksjournalisten - van vermoeden tot verhaal*, onder redactie van Luuk Sengers, is uitgegeven onder verantwoordelijkheid van de VVOJ en is gepresenteerd op de Conferentie 2022 als handboek van de vereniging.

Het is een praktisch en rijk handboek geworden voor onderzoeksjournalisten in Vlaanderen en Nederland, dat de nieuwste methoden en technieken bespreekt in de vorm van concrete stappen, checklijsten en voorbeelden uit de praktijk. Een houvast voor beginnende onderzoeksjournalisten en een naslagwerk voor ervaren speurders. Geschreven door een keur aan praktiserende onderzoeksjournalisten, die hun sporen hebben verdiend met hun specialisme en/of in het onderwijs. Verschillende opleidingen in Vlaanderen en Nederland kunnen het boek als leidraad nemen voor hun onderzoeksjournalistieke onderwijs, fondsen kunnen het gebruiken om hun klanten betere aanvragen te laten indienen.

## 4. Training en scholing

### 4.1 Zoek Het Uit

Het project Zoek Het Uit is ontstaan vanuit de gedeelde ambitie van de NVJ Academy en de VVOJ om 'een ecosysteem te bouwen voor onderzoeksjournalistiek'. Daaruit is een samenwerkingsverband ontstaan om een matrix van cursussen te ontwikkelen voor beginnende, gevorderde en leidinggevende onderzoeksjournalisten.

In 2022 is de derde editie gehouden met de grootste groep deelnemers. De cursisten en de organisatoren VVOJ en NVJ Academy kijken terug op een geslaagde serie trainingen.

In twee masterclasses, met NRC-journalisten Carola Houtekamer, Bas Haan en hun chef onderzoek Wubby Luyendijk, wisselden de deelnemers van gedachten over de praktijk van het onderzoeksvak. Ervaren trainers en experts behandelden op zes trainingdagen diverse vraagstukken, zoals: Hoe manage je onderzoek? Hoe mobiliseer je denkkraft in je team? Hoe controleer je de journalistieke kwaliteit van je werk vóór publicatie? Wat zijn je ethische verantwoordelijkheden?

Het was de grootste groep deelnemers van de drie leergangen, met journalistiek leidinggevendenden bij lokale, regionale en landelijke kranten, omroepen en andere redacties. Deze derde editie werd bovendien aanzienlijk minder gehinderd door de coronapandemie dan de eerste twee.

NVJ Academy en VVOJ zien een groot belang in goed leidinggeven aan onderzoek, om zo die waardevolle tak van journalistiek te waarborgen op redacties. De eerste drie Zoek Het Uit-leergangen zijn mede mogelijk gemaakt door steun van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SvdJ). Die subsidie heeft laagdrempelige tarieven mogelijk gemaakt, ook voor freelancers. De SvdJ-subsidie is voor drie jaar toegekend. Nu die steun wegvalt, beraden VVOJ en

NVJ Academy zich op mogelijkheden om een vierde editie te organiseren. Voorwaarde is dat zij de inhoudelijke kwaliteit kunnen handhaven zonder de tarieven voor deelnemers en redacties te hoog te maken.

#### 4.2 Masterclasses en workshops

In het voorjaar van 2022 is een uitverkochte workshop Visual Forensics georganiseerd in Pakhuis de Zwijger. Journalisten van de Washington Post vertelden aan meer dan 50 bezoekers onder meer over hun beeldonderzoek naar de Capitoolbestorming en de Russische invasie in Oekraïne. Vanwege de grote belangstelling voor deze workshop is besloten om voorafgaand aan de conferentie een Masterclass Visual Search and Verification te organiseren. Ruim 20 journalisten gingen een hele dag zelf aan de slag met een aantal visuele zoek- en verificatietools onder leiding van Henk van Ess en twee journalisten van *The Washington Post*, uit hetzelfde onderzoeksteam als de journalisten die eerder dat jaar een workshop hadden gegeven.

### 5. Financiën

Ook op financieel vlak was 2022 een succesvol jaar voor de VVOJ. De omzet was goed voor €230.000, een goede €30.000 meer dan begroot. De reden voor dat verschil zijn de succesvolle fondsenwerving en kaartverkoop voor de conferentie. Die klokten €18.000 en €12.000 hoger af dan begroot.

Dat zorgde ervoor dat het verlies van €7.000 lager uitviel dan de begrote €27.000.

De financiële positie van de vereniging is met een eigen vermogen van €112.000 goed te noemen, al is die lichtjes minder dan de €120.000 van eind 2021. De VVOJ blijft voldoende solvabel om aan alle financiële verplichtingen te voldoen.

In 2022 heeft de vereniging ook geld gekregen voor een aantal projecten die geheel of gedeeltelijk in 2023 uitgevoerd worden. Dat leidt tot een hoog bedrag aan overlopende passiva op de balans 2022.

De VVOJ blijft ook de komende jaren op zoek gaan naar meer structurele financiering door onder meer in te zetten op meer ledenwerving en te zoeken naar sponsors die projecten in een meerjarig traject willen financieren.

De kascommissie heeft de jaarrekening van 2022 gecontroleerd en had daarbij enkele overkoepelende en enkele specifieke opmerkingen.

In het algemeen merkte ze op dat de realisatie hier en daar afwijkt van de begroting en vraagt ze om daar in de toekomst meer op toe te zien. De reden voor die afwijking is dat er soms nog projecten in gang gezet worden, nadat de begroting is opgemaakt. Voorbeelden daarvan zijn het handboek voor



onderzoeksjournalistiek en het onderzoek over de staat van de onderzoeksjournalistiek.

Daarnaast stelde de kascommissie de vraag of de vereniging een richtlijn heeft over hoe veel het eigen vermogen moet bedragen. Het bestuur heeft als vuistregel om dat rond de 100.000 euro te houden. De vraag is of dat ergens geformaliseerd moet worden.

Meer specifiek vroeg de kascommissie waarom de inkomsten uit de masterclasses lager uitvielen dan begroot. De reden is dat die minder winstgevend uitvielen dan eerst gedacht en er daarom maar een is georganiseerd.

Daarnaast wees de kascommissie op de hoger dan begrote kosten voor de Avond van de Onderzoeksjournalistiek (20.000 euro tov 9.500 euro begroot). Dat komt omdat de avond met eten was, wat niet begroot was. De vereniging zal dat in de toekomst ook enkel nog doen als ze daar extra sponsoring voor voorziet.

Verder controleerde ze of alle vorderingen ontvangen zijn en overlopende passiva betaald zijn.

Het bestuur besprak met de kascommissie ook de nood aan structurele financiering. Behalve sponsoren, is het ook mogelijk om de ledenbijdrage te verhogen. Die bedraagt al meer dan 7 jaar 60 euro en is nooit geïndexeerd. Als die verhoogd wordt, moet dat zeer goed naar de leden verantwoord worden, klinkt het advies.

Tot slot stelt de kascommissie voor om elk jaar een apart bedrag te begroten voor onvoorziene kosten.

## 5.1 Fondsenwerving

De bijdragen van fondsen en sponsoren kwamen in 2022 van:

### **Algemene bijdragen**

KRO-NCRV

Fontys Hogescholen

### **Sponsoring conferentie**

VRT Nieuws

Mediahuis Regionaal

Mediahuis Noord

Mediahuis NV

Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ)

NOS

KRO-NCRV

Avrotros

BNN-VARA  
VPRO  
Chr. Hogeschool Ede  
Fontys Hogescholen  
Stichting 1877 / De Groene Amsterdammer  
Windesheim Opleiding Journalistiek  
RTL Nederland BV  
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten  
Vereniging Veronica  
Vlaams Nederlands Huis de Buren  
Adessium Foundation  
Volkskrant  
NRC  
Trouw  
Stichting Regionale Publieke Omroep (RPO)  
Lira  
Stimuleringsfonds voor de Journalistiek

**Sponsoring Aanmoedigingsprijs / Avond van de Onderzoeksjournalistiek**

ASN Foundation

**Bijdrage Staat van de Onderzoeksjournalistiek**

Adessium Foundation  
Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ)  
Stimuleringsfonds voor de Journalistiek

**Bijdrage Handboek voor Onderzoeksjournalisten**

Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten  
Fonds Pascal Decroos

Amsterdam, 5 mei 2023

## **Bijlage 1 Verslag Kascommissie VVOJ**

De kascommissie bestaat conform de bepaling in artikel 7 van het huishoudelijk reglement uit twee leden. Tijdens de algemene vergadering van 23 mei 2022 zijn Diederik Baazil en Petra Wijnsema als leden van de kascommissie benoemd. Hun opdracht is aan de hand van de conceptjaarrekening en de onderliggende stukken te oordelen over het door het bestuur gevoerde financiële beheer.

De kascommissie heeft de jaarrekening van 2022 gecontroleerd en had daarbij enkele overkoepelende en enkele specifieke opmerkingen.

In het algemeen merkte ze op dat de realisatie hier en daar afwijkt van de begroting en vraagt ze om daar in de toekomst meer op toe te zien. De reden voor die afwijking is dat er soms nog projecten in gang gezet worden, nadat de begroting is opgemaakt. Voorbeelden daarvan zijn het handboek voor onderzoeksjournalistiek en het onderzoek over de staat van de onderzoeksjournalistiek.

Daarnaast stelde de kascommissie de vraag of de vereniging een richtlijn heeft over hoe veel het eigen vermogen moet bedragen. Het bestuur heeft als vuistregel om dat rond de 100.000 euro te houden. De vraag is of dat ergens geformaliseerd moet worden.

Meer specifiek vroeg de kascommissie waarom de inkomsten uit de masterclasses lager uitvielen dan begroot. De reden is dat die minder winstgevend uitvielen dan eerst gedacht en er daarom maar een is georganiseerd.

Daarnaast wees de kascommissie op de hoger dan begrote kosten voor de Avond van de Onderzoeksjournalistiek (20.000 euro tov 9.500 euro begroot). Dat komt omdat de avond met eten was, wat niet begroot was. De vereniging zal dat in de toekomst ook enkel nog doen als ze daar extra sponsoring voor voorziet.

Verder controleerde ze of alle vorderingen ontvangen zijn en overlopende passiva betaald zijn.

Het bestuur besprak met de kascommissie ook de nood aan structurele financiering. Behalve sponsoren, is het ook mogelijk om de ledenbijdrage te verhogen. Die bedraagt al meer dan 7 jaar 60 euro en is nooit geïndexeerd. Als die verhoogd wordt, moet dat zeer goed naar de leden verantwoord worden.

Tot slot stelt de kascommissie voor om elk jaar een apart bedrag te begroten voor onvoorziene kosten.

De kascommissie concludeert dat de verslaglegging door het bestuur toereikend en correct is. Wet- en regelgeving zijn nageleefd op het terrein dat de commissie kan overzien. De kascommissie adviseert de ledenvergadering om de jaarstukken goed te keuren en ziet geen bezwaren om het bestuur decharge te verlenen voor het gevoerde beleid.

Rolde/Utrecht, 8 mei 2022

Petra Wijnsema

Diederik Baazil